Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Første Afdeling)

15. juli 2021 *

»Præjudiciel forelæggelse – retligt samarbejde i civile sager – lovvalgsregler for kontraktlige forpligtelser – forordning (EF) nr. 593/2008 – artikel 3 og 8 – lov valgt af parterne – individuelle arbejdsaftaler – arbejdstagere, der udfører deres arbejde i flere medlemsstater – nærmere tilknytning til et andet land end det, hvor arbejdstageren sædvanligvis udfører sit arbejde, eller det land, hvor det forretningssted, som har antaget arbejdstageren, er beliggende – begrebet »bestemmelser, som ikke kan fraviges ved aftale« – mindsteløn«

I de forenede sager C-152/20 og C-218/20,

angående to anmodninger om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Tribunalul Mureș (retten i første instans i Mureș, Rumænien) ved afgørelser af 1. oktober 2019 og af 10. december 2019, indgået til Domstolen den 30. marts 2020 og den 27. maj 2020, i sagen:

DG,

EH

mod

SC Gruber Logistics SRL (sag C-152/20),

og

Sindicatul Lucrătorilor din Transporturi, TD

mod

SC Samidani Trans SRL (sag C-218/20),

har

DOMSTOLEN (Første Afdeling),

sammensat af afdelingsformanden, J.-C. Bonichot, og dommerne L. Bay Larsen, C. Toader, M. Safjan (refererende dommer) og N. Jääskinen,

generaladvokat: M. Campos Sánchez-Bordona,

* Processprog: rumænsk.

justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

efter at der er afgivet indlæg af:

– den rumænske regering ved E. Gane og L. Lițu, som befuldmægtigede,

– den finske regering ved M. Pere, som befuldmægtiget,

– Europa-Kommissionen først ved M. Wilderspin derefter ved M. Carpus Carcea, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 22. april 2021,

afsagt følgende

Dom

1 Anmodningerne om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 3 og 8 i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 593/2008 af 17. juni 2008 om lovvalgsregler for kontraktlige forpligtelser (Rom I) (EUT 2008, L 177, s. 6, herefter »Rom I-forordningen«).

2 Anmodningerne er blevet indgivet i forbindelse med tvister mellem rumænske lastbilchauffører og deres arbejdsgivere, handelsselskaber med hjemsted i Rumænien, vedrørende størrelsen af deres vederlag.

Retsforskrifter

EU-retten

3 11., 23. og 35. betragtning til Rom I-forordningen er affattet således:

»(11) Parternes frihed til at aftale, hvilken lov der skal finde anvendelse, bør udgøre en af hjørnestenene i lovvalgsregelsystemet for kontraktlige forpligtelser.

[…]

(23) Med hensyn til aftaler indgået med parter, der betragtes som værende svage parter, bør disse parter beskyttes med lovvalgsregler, der er gunstigere for deres interesser end de almindelige regler.

[…]

(35) Arbejdstageren bør ikke berøves beskyttelse i medfør af bestemmelser, som ikke kan fraviges ved aftale, eller som kun kan fraviges til arbejdstagerens fordel.«

4 Denne forordnings artikel 3 bestemmer følgende:

»1. En aftale er underlagt den lov, som parterne har vedtaget. Lovvalget skal være udtrykkeligt eller klart fremgå af aftalens bestemmelser eller omstændighederne i øvrigt. Parternes lovvalg kan omfatte hele aftalen eller kun en del deraf.

2. Parterne kan på et hvilket som helst tidspunkt vedtage, at aftalen skal være underkastet en anden lov end den, som hidtil skulle anvendes, enten ifølge et tidligere lovvalg aftalt i henhold til denne artikel eller i henhold til andre bestemmelser i denne forordning. Enhver ændring af lovvalg, der finder sted efter aftalens indgåelse, berører ikke aftalens gyldighed med hensyn til form ifølge artikel 11 og kan ikke gribe ind i tredjemands rettigheder.

3. Er alle andre elementer med relevans for sagen på det tidspunkt, hvor valget foretages, lokaliseret i et andet land end det land, hvis lov er valgt, kan parternes lovvalg ikke medføre tilsidesættelse af de regler i dette andet lands lovbestemmelser, som ikke kan fraviges ved aftale.

4. Er alle andre elementer med relevans for sagen på det tidspunkt, hvor valget foretages, lokaliseret i en eller flere medlemsstater, kan parternes valg af en anden lov end loven i en medlemsstat ikke medføre tilsidesættelse af bestemmelser i [EU-]retten, i givet fald som gennemført i den medlemsstat, hvor domstolen er beliggende, som ikke kan fraviges ved aftale.

5. Spørgsmål om eksistens og gyldighed af parternes samtykke til, at en bestemt lov skal anvendes, afgøres efter bestemmelserne i artikel 10, 11 og 13.«

5 Nævnte forordnings artikel 8 har følgende ordlyd:

»1. En individuel arbejdsaftale er undergivet loven i det land, som parterne har aftalt i henhold til artikel 3. Et sådant lovvalg må dog ikke medføre, at arbejdstageren berøves den beskyttelse, der tilkommer ham i medfør af bestemmelser, som ikke kan fraviges ved aftale i henhold til den lov, som ville have fundet anvendelse efter stk. 2, 3 og 4 i denne artikel, såfremt parterne ikke havde aftalt lovvalg.

2. I det omfang parterne ikke har aftalt, hvilken lov der skal anvendes på den individuelle arbejdsaftale, er aftalen undergivet loven i det land, hvori eller subsidiært hvorfra arbejdstageren ved opfyldelsen af aftalen sædvanligvis udfører sit arbejde. Det land, hvor arbejdet sædvanligvis udføres, anses ikke for at have ændret sig, hvis arbejdstageren midlertidigt er beskæftiget i et andet land.

3. Kan det ikke i henhold til stk. 2 afgøres, hvilken lov der skal anvendes, er aftalen underlagt loven i det land, hvor det forretningssted, som har antaget arbejdstageren, er beliggende.

4. Når det af omstændighederne som helhed fremgår, at aftalen har en nærmere tilknytning til et andet land end det, der er omhandlet i stk. 2 og 3, anvendes dette andet lands lov.«

Rumænsk ret

6 Artikel 2, stk. 1, i Ordinul ministrului muncii și solidarității sociale nr. 64 pentru aprobarea modelului-cadru al contractual unial de muncă (bekendtgørelse nr. 64 fra ministeren for arbejde og social solidaritet om godkendelse af rammeaftale for individuelle arbejdsaftaler) af 28. februar 2003 (*Monitorul Oficial al României*, nr. 139 af 4.3.2003, herefter »bekendtgørelse nr. 64/2003«) havde følgende ordlyd:

»Den individuelle arbejdsaftale, der er indgået mellem arbejdsgiveren og arbejdstageren, skal indeholde de elementer, der er anført i rammeaftalen.«

7 Den i bekendtgørelsens artikel 2, stk. 1, omhandlede rammeaftale, der er indeholdt i bilaget til denne, bestemte følgende i afsnit N:

»Bestemmelserne i den foreliggende individuelle arbejdsaftale suppleres af bestemmelserne i [Legea nr. 53/2003 – Codul muncii (lov nr. 53/2003 om arbejdsforhold) af 24. januar 2003 (*Monitorul Oficial al României*, nr. 72 af 5.2.2003)] og i den kollektive overenskomst, der finder anvendelse […].«

Tvisterne i hovedsagerne og de præjudicielle spørgsmål

Sag C-152/20

8 Tvisten i hovedsagen i sag C-152/20 vedrører aflønningen af to rumænske lastbilchauffører, GD og EH, som var ansat af selskabet SC Gruber Logistics SRL. Det fremgik af deres individuelle arbejdsaftaler, der var affattet på både rumænsk og italiensk, at bestemmelserne i disse arbejdsaftaler blev suppleret af bestemmelserne i lov nr. 53/2003. Desuden foreskrev de nævnte arbejdsaftaler, at tvister i relation til arbejdsaftalerne, henhørte under domstolen med den materielle og stedlige kompetence. For så vidt angår arbejdsstedet var det i arbejdsaftalerne fastsat, at »[a]rbejdet udføres (i afdelingen/på kontoret/i værkstedet/på tjenestestedet) i selskabets garage/på stedet for virksomhedens udøvelse/på et andet organiseret arbejdssted i Oradea kommune [(Rumænien)], og i kraft af delegation/udstationering hos kontorerne eller forretningsstederne for nuværende eller fremtidige kunder og leverandører, på alle bestemmelsessteder i landet og i udlandet, hvor der er brug for det i forbindelse med arbejdsopgaverne anvendte køretøj, eller på ethvert andet sted, hvor arbejdstageren udfører sine transportopgaver.«

9 GD og EH anlagde sag mod SC Gruber Logistics ved Tribunalul Mureș (retten i første instans i Mureș, Rumænien) med påstand om, at dette selskab tilpligtes at betale forskellen mellem den faktisk oppebårne løn og den mindsteløn, som de efter deres opfattelse havde ret til i henhold til den italienske lovgivning om mindsteløn inden for vejtransportsektoren, idet denne løn var fastsat i den kollektive overenskomst for transportsektoren i Italien.

10 GD og EH har gjort gældende, at den italienske lovgivning om mindsteløn finder anvendelse på deres individuelle arbejdsaftaler i henhold til Rom I-forordningens artikel 8. Selv om disse arbejdsaftaler er blevet indgået i Rumænien, er det i Italien, at de sædvanligvis har udført deres opgaver. De har gjort gældende, at det sted, hvor de udførte deres opgaver, modtog deres instruktioner og oppebar indtægter ved afslutningen af deres opgaver, var beliggende i Italien.

Derudover blev størstedelen af deres transportopgaver udført i Italien. Henset til dom af 15. marts 2011, Koelzsch (C-29/10, EU:C:2011:151), har GD og EH gjort gældende, at de har ret til den mindsteløn, der er gældende i Italien.

11 Ifølge SC Gruber Logistics arbejdede GD og EH for egen regning i lastvogne, der var indregistreret i Rumænien, og på grundlag af transportlicenser udstedt i henhold til gældende rumænsk lovgivning, hvorved alle instruktioner blev afgivet af SC Gruber Logistics, idet DG og EH's aktiviteter blev organiseret i Rumænien. Selskabet har følgelig gjort gældende, at de i hovedsagen omhandlede arbejdsaftaler skal være omfattet af den rumænske lovgivning.

12 På denne baggrund har Tribunalul Mureș (retten i første instans i Mureș, Rumænien) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Skal artikel 8 i [Rom I-]forordningen fortolkes således, at valget af den lov, der skal anvendes på den individuelle arbejdsaftale, udelukker anvendelsen af loven i det land, hvori arbejdstageren sædvanligvis har udført sit arbejde, eller således at lovvalget udelukker anvendelsen af forordningens artikel 8, stk. 1, andet punktum?

2) Skal artikel 8 i [Rom I-]forordningen fortolkes således, at den minimumsløn, der er fastsat i det land, hvori arbejdstageren sædvanligvis har udført sit arbejde, udgør en rettighed, som er omfattet af de »bestemmelser, som ikke kan fraviges ved aftale i henhold til den lov, som ville have fundet anvendelse […], såfremt parterne ikke havde aftalt lovvalg«, efter forordningens artikel 8, stk. 1, andet punktum?

3) Skal artikel 3 i [Rom I-]forordningen fortolkes således, at den er til hinder for, at medtagelse i den individuelle arbejdsaftale af en klausul, der henviser til bestemmelserne i den rumænske arbejdslov, svarer til valget af den rumænske lov, i det omfang det er velkendt i Rumænien, at der er en lovbestemt pligt til at medtage denne klausul om valg i den individuelle arbejdsaftale? Skal artikel 3 i [Rom I-]forordningen med andre ord fortolkes således, at den er til hinder for en national lovgivning og praksis, hvorefter individuelle arbejdsaftaler skal indeholde klausulen om valg af den rumænske lov?«

Sag C-218/20

13 Tvisten i hovedsagen i sag C-218/20 vedrører den lov, der finder anvendelse på vederlaget til en rumænsk lastbilchauffør, DT, der er ansat af det rumænske selskab SC Samidani Trans SRL. DT har udelukkende udøvet sin virksomhed i Tyskland.

14 DT's individuelle arbejdsaftale indeholdt en klausul, hvorefter vilkårene i denne arbejdsaftale blev suppleret af bestemmelserne i lov nr. 53/2003. Den indeholdt desuden en klausul, der præciserede, at tvister vedrørende den nævnte arbejdsaftale skulle afgøres af domstolen med den materielle og stedlige kompetence.

15 Samme arbejdsaftale nævnte ikke specifikt det sted, hvor arbejdstageren skulle udføre sine opgaver. DT har gjort gældende, at det sted, hvor han udførte sine opgaver og modtog sine instruktioner, var beliggende i Tyskland. Desuden befandt de lastvogne, der blev anvendt, sig i Tyskland, og transportopgaverne blev udført inden for de tyske grænser.

16 Ved en sag anlagt ved den forelæggende ret nedlagde Sindicatul Lucrătorilor din Transporturi (fagforening for arbejdstagere i transportsektoren, Rumænien), der er en fagforening, som DT er medlem af, på vegne af DT og for dennes regning påstand om, at SC Samidani Trans tilpligtes at betale DT forskellen mellem den faktisk oppebårne løn og den mindsteløn, som han ville have haft ret til i henhold til tysk lovgivning om mindsteløn. Fagforeningen har desuden anført, at DT har ret til betaling af løn for »den 13.« og »den 14.« måned, som er fastsat i den tyske lov.

17 Fagforeningen har gjort gældende, at den tyske lov om mindsteløn finder anvendelse på DT's arbejdsaftale i henhold til Rom I-forordningens artikel 8, selv om dennes individuelle arbejdsaftale er blevet indgået i Rumænien, er det i Tyskland, at DT sædvanligvis udførte sit arbejde. Henset til dom af 15. marts 2011, Koelzsch (C-29/10, EU:C:2011:151), har DT således ret til den mindsteløn, der er fastsat i den tyske lovgivning.

18 SC Samidani Trans har bestridt denne påstand og gjort gældende, at parterne i den i hovedsagen omhandlede arbejdsaftale specifikt har godtgjort, at den lovgivning, der finder anvendelse på individuelle arbejdsaftaler, skal være den rumænske arbejdsret.

19 På denne baggrund har Tribunalul Mureș (retten i første instans i Mureș, Rumænien) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Med hensyn til fortolkningen af [Rom I-]forordningens artikel 8 […]: Er det forhold, at der er foretaget et lovvalg med hensyn til den lov, der skal anvendes på den individuelle arbejdsaftale, til hinder for anvendelsen af loven i det land, hvori arbejdstageren sædvanligvis har udført sit arbejde, eller udelukker det forhold, at der er foretaget et lovvalg, anvendelsen af forordningens artikel 8, stk. 1, andet punktum?

2) Med hensyn til fortolkningen af [Rom I-]forordningens artikel 8 […]: Udgør den mindsteløn, der gælder i det land, hvor arbejdstageren sædvanligvis har udført sit arbejde, en rettighed, som er omfattet af de »bestemmelser, som ikke kan fraviges ved aftale i henhold til den lov, som ville have fundet anvendelse […], såfremt parterne ikke havde aftalt lovvalg«, som omhandlet i forordningens artikel 8, stk. 1, andet punktum?

3) Med hensyn til fortolkningen af [Rom I-]forordningens artikel 3 […]: Indebærer angivelsen i den individuelle arbejdsaftale af en klausul, der henviser til bestemmelserne i den rumænske arbejdslov, at der er foretaget et lovvalg til fordel for rumænsk lov, i det omfang det er velkendt i Rumænien, at arbejdsgiveren bestemmer indholdet af den individuelle arbejdsaftale på forhånd?«

Om de præjudicielle spørgsmål

Det første og det andet spørgsmål i sagerne C-152/20 og C-218/20

20 Med det første og det andet spørgsmål i sagerne C-152/20 og C-218/20, som skal behandles samlet, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om Rom I-forordningens artikel 8 skal fortolkes således, at når parterne i denne aftale har valgt den lov, der regulerer den individuelle arbejdsaftale, og denne lov er forskellig fra den lov, der finder anvendelse i henhold til denne artikels stk. 2, 3 eller 4, om anvendelsen af sidstnævnte skal udelukkes, og i givet fald i hvilket omfang.

21 Indledningsvis bemærkes, at det ikke fremgår af forelæggelsesafgørelserne, om de i hovedsagerne omhandlede lastbilschauffører er udstationerede arbejdstagere i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 96/71/EF af 16. december 1996 om udstationering af arbejdstagere som led i udveksling af tjenesteydelser (EFT 1997, L 18, s. 1), eller arbejdstagere, der uden at have denne egenskab normalt udfører deres arbejde i et andet land end det, hvor arbejdsgiveren har hjemsted. For så vidt som det tilkommer den forelæggende ret at fastlægge de faktiske omstændigheder i de tvister, som den er blevet anmodet om at foretage, vil den forelæggende rets spørgsmål udelukkende blive vurderet på grundlag af Rom I-forordningen.

22 Rom I-forordningens artikel 8 fastsætter særlige lovvalgsregler for individuelle arbejdsaftaler, der finder anvendelse, når arbejdet i henhold til en sådan aftale udføres i mindst én anden stat end den, hvor den valgte lov finder anvendelse.

23 Denne artikels stk. 1 bestemmer, at den individuelle arbejdsaftale er undergivet loven i det land, som parterne har aftalt i henhold til artikel 3 i denne forordning, og at dette lovvalg ikke må medføre, at arbejdstageren berøves den beskyttelse, der tilkommer ham i medfør af bestemmelser, som ikke kan fraviges ved aftale i henhold til den lov, som ville have fundet anvendelse efter stk. 2, 3 og 4 i den nævnte artikel.

24 Når disse bestemmelser giver den berørte arbejdstager en bedre beskyttelse end den valgte lov, har disse bestemmelser forrang for den valgte lov, mens den valgte lov, således som generaladvokaten har anført i punkt 43 i forslaget til afgørelse, fortsat finder anvendelse på resten af kontraktforholdet.

25 I denne henseende bemærkes, at Rom I-forordningens artikel 8, stk. 2, henviser til loven i det land, hvor eller, hvis dette ikke er muligt, hvorfra arbejdstageren ved opfyldelsen af arbejdsaftalen sædvanligvis udfører sit arbejde.

26 Forordningens artikel 8 har således til formål i videst muligt omfang at sikre overholdelsen af de bestemmelser, der sikrer beskyttelsen af arbejdstageren i henhold til lovgivningen i det land, hvor arbejdstageren udøver sin erhvervsmæssige beskæftigelse (jf. i denne retning dom af 18.10.2016, Nikiforidis, C-135/15, EU:C:2016:774, præmis 48 og den deri nævnte retspraksis).

27 Som generaladvokaten har anført i punkt 44 i forslaget til afgørelse, indebærer den korrekte anvendelse af Rom I-forordningens artikel 8 følgelig for det første, at den nationale ret identificerer den lov, der ville have fundet anvendelse, hvis der ikke havde været et lovvalg, og de regler, som ikke kan fraviges ved aftale, og for det andet, at denne ret sammenligner det beskyttelsesniveau, som arbejdstageren nyder i henhold til disse regler, med det beskyttelsesniveau, der er fastsat i den lov, som parterne har valgt. Hvis det niveau, der er fastsat i de nævnte regler, sikrer en bedre beskyttelse, skal de samme regler anvendes.

28 I det foreliggende tilfælde synes den forelæggende ret at være af den opfattelse, at på grund af de steder, hvor de i hovedsagerne omhandlede chauffører sædvanligvis har udført deres arbejde, kan visse bestemmelser i den italienske lov og i den tyske lov om mindsteløn i henhold til Rom I-forordningens artikel 8, stk. 1, finde anvendelse i stedet for den rumænske lov, som parterne i de i hovedsagerne omhandlede arbejdsaftaler har valgt.

29 Hvad angår spørgsmålet om, hvorvidt sådanne regler udgør bestemmelser, som ikke kan fraviges ved aftale som omhandlet i denne bestemmelse, bemærkes, at det af selve ordlyden af denne bestemmelse fremgår, at dette spørgsmål skal vurderes i henhold til den lov, der ville have fundet anvendelse i mangel af et lovvalg. Den forelæggende ret skal således selv fortolke den pågældende nationale bestemmelse.

30 Det skal ligeledes præciseres, at det i mangel af kriterier i Rom I-forordningen, der gør det muligt at afgøre, om en national regel udgør en bestemmelse eller lov som omhandlet i denne forordnings artikel 8, stk. 1, når det følger af en national ret, at regler i konventioner, der ikke nødvendigvis henhører under lovområdet, er ufravigelige, tilkommer det retten at respektere dette valg, selv om det er forskelligt fra det, der følger af national ret.

31 Som generaladvokaten har anført i punkt 72 og 107 i sit forslag til afgørelse, kan bestemmelserne om mindsteløn i det land, hvor arbejdstageren sædvanligvis har udført sit arbejde, i princippet kvalificeres som »bestemmelser, som ikke kan fraviges ved aftale i henhold til den lov, som ville have fundet anvendelse […], såfremt parterne ikke havde aftalt lovvalg« som omhandlet i Rom I-forordningens artikel 8, stk. 1.

32 Henset til det ovenstående skal det første og det andet spørgsmål i sagerne C-152/20 og C-218/20 besvares med, at Rom I-forordningens artikel 8, stk. 1, skal fortolkes således, at når parterne i denne aftale har valgt den lov, der regulerer den individuelle arbejdsaftale, og denne lov er forskellig fra den lov, der finder anvendelse i medfør af denne artikels stk. 2, 3 eller 4, er anvendelsen af sidstnævnte lov udelukket, med undtagelse af »bestemmelser, som ikke kan fraviges ved aftale« i henhold til denne forordnings artikel 8, stk. 1, hvilke principielt kan omfatte regler om mindsteløn.

Det tredje spørgsmål i sagerne C-152/20 og C-218/20

33 Indledningsvis bemærkes, at Domstolen har kompetence til af samtlige de oplysninger, der er fremlagt af den forelæggende ret, navnlig af forelæggelsesafgørelsens præmisser, at udlede de EU-retlige elementer, som det under hensyn til sagens genstand er nødvendigt at fortolke (jf. i denne retning dom af 22.4.2021, Profi Credit Slovakia, C-485/19, EU:C:2021:313, præmis 50 og den deri nævnte retspraksis), således at det tredje spørgsmål i de foreliggende sager skal forstås således, at de vedrører Rom I-forordningens artikel 8.

34 Selv om den forelæggende ret i disse spørgsmål henviser til den generelle regel i forordningens artikel 3, bemærkes, således som det er anført i denne doms præmis 22, at nævnte artikel 8 indeholder særlige lovvalgsregler vedrørende arbejdsaftaler.

35 Følgelig skal det tredje spørgsmål i sagerne C-152/20 og C-218/20, der er formuleret lidt forskelligt i de to sager, forstås således, at det nærmere bestemt ønskes oplyst, om Rom I-forordningens artikel 8 skal fortolkes således, at

– parterne i en individuel arbejdsaftale dels anses for frit at kunne vælge, hvilken lov der skal anvendes på denne arbejdsaftale, selv når en national bestemmelse foreskriver, at der i arbejdsaftalen skal indsættes et vilkår, hvorefter kontraktvilkårene suppleres af den nationale arbejdsretlige lovgivning, og

– parterne i en individuel arbejdsaftale dels anses for frit at kunne vælge, hvilken lov der skal anvendes på denne arbejdsaftale, herunder når kontraktvilkåret vedrørende dette valg er affattet af arbejdsgiveren, og arbejdstageren blot accepterer det.

36 Det bemærkes indledningsvis, at Rom I-forordningens artikel 3, som samme forordnings artikel 8 henviser til, fastsætter princippet om partsautonomi som hovedregel for alle aftaler (jf. i denne retning dom af 18.10.2016, Nikiforidis, C-135/15, EU:C:2016:774, præmis 42, og dom af 17.10.2013, Unamar, C-184/12, EU:C:2013:663, præmis 49). Denne bestemmelse giver aftaleparterne mulighed for frit at vælge, hvilken lov der skal anvendes på deres arbejdsaftale. I overensstemmelse med artikel 3, stk. 1, i denne forordning skal lovvalget være udtrykkeligt eller klart fremgå af arbejdsaftalens bestemmelser eller omstændighederne i øvrigt. Dette valg skal fremgå utvetydigt af kontraktvilkårene eller omstændighederne.

37 Hvad dernæst angår kravet om, at valget af den lov, der skal finde anvendelse, skal være frit som omhandlet i Rom I-forordningens artikel 3, har den forelæggende ret anført, at en samlet læsning af artikel 2, stk. 1, i bekendtgørelse nr. 64/2003 og rammeaftalen i den individuelle arbejdsaftale, der er knyttet som bilag til denne, tyder på, at parterne i de i hovedsagerne omhandlede aftaler i strid med dette krav er forpligtede til at vælge rumænsk ret.

38 Den rumænske regering har i sit skriftlige indlæg imidlertid gjort gældende, at national ret ikke fastsætter en forpligtelse til at vælge rumænsk lov som den lov, der finder anvendelse på aftalen. Det er kun i tilfælde af, at parterne af egen fri vilje træffer dette valg, at de skal efterkomme bekendtgørelse nr. 64/2003 og udarbejde deres arbejdsaftale i overensstemmelse med den rammeaftale, der er knyttet som bilag til denne bekendtgørelse, og som indebærer en supplerende anvendelse af den rumænske arbejdslov. Indføjelsen af et vilkår som det, den forelæggende ret har henvist til, følger således af parternes lovvalg om, hvilken lov der skal anvendes på aftalen.

39 Det tilkommer alene den forelæggende ret at vurdere, om denne sidste fortolkning af national ret er korrekt, og dermed at efterprøve, om den omstændighed, at der i arbejdsaftalen er indeholdt et vilkår om anvendelse af den rumænske arbejdslov, ikke afspejler parternes forpligtelse til at vælge rumænsk lov, men bekræfter deres stiltiende og frie valg af denne lov i overensstemmelse med Rom I-forordningens artikel 3.

40 Hvad endelig angår spørgsmålet om, hvorvidt det kan fastslås, at der ikke foreligger et frit valg i strid med Rom I-forordningens artikel 3, når arbejdsgiveren indføjer en klausul, der fastsætter valget af den lovgivning, der finder anvendelse, i en på forhånd udarbejdet arbejdsaftale, bemærkes, at denne forordning ikke forbyder anvendelsen af standardklausuler, som på forhånd er udarbejdet af arbejdsgiveren. Valgfriheden i denne bestemmelses forstand kan udøves ved at give samtykke til en sådan klausul og kan ikke anfægtes alene på grund af den omstændighed, at dette valg træffes på grundlag af en klausul, der er udformet og indsat af arbejdsgiveren i arbejdsaftalen.

41 Henset til det ovenstående skal det tredje spørgsmål i sagerne C-152/20 og C-218/20 besvares med, at Rom I-forordningens artikel 8 skal fortolkes således, at

– parterne i en individuel arbejdsaftale frit kan vælge, hvilken lov der skal anvendes på aftalen, selv når kontraktvilkårene suppleres af national arbejdsret i henhold til en national bestemmelse, forudsat at den pågældende nationale bestemmelse ikke forpligter parterne til at vælge den nationale lov som den lov, der finder anvendelse på aftalen, og

– parterne i en individuel arbejdsaftale anses for principielt frit at kunne vælge, hvilken lov der skal anvendes på denne arbejdsaftale, herunder når kontraktvilkåret vedrørende dette valg er affattet af arbejdsgiveren, og arbejdstageren blot accepterer det.

Sagsomkostninger

42 Da sagens behandling i forhold til hovedsagerne parter udgør et led i de sager, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Første Afdeling) for ret:

1) Artikel 8, stk. 1, i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 593/2008 af 17. juni 2008 om lovvalgsregler for kontraktlige forpligtelser (Rom I) skal fortolkes således, at når parterne i denne aftale har valgt den lov, der regulerer den individuelle arbejdsaftale, og denne lov er forskellig fra den lov, der finder anvendelse i medfør af denne artikels stk. 2, 3 eller 4, er anvendelsen af sidstnævnte lov udelukket, med undtagelse af »bestemmelser, som ikke kan fraviges ved aftale« i henhold til denne forordnings artikel 8, stk. 1, hvilke principielt kan omfatte regler om mindsteløn.

2) Artikel 8 i forordning nr. 593/2008 skal fortolkes således, at

– parterne i en individuel arbejdsaftale dels frit kan vælge, hvilken lov der skal anvendes på aftalen, selv når kontraktvilkårene suppleres af national arbejdsret i henhold til en national bestemmelse, forudsat at den pågældende nationale bestemmelse ikke forpligter parterne til at vælge den nationale lov som den lov, der finder anvendelse på aftalen, og

– parterne i en individuel arbejdsaftale dels anses for principielt frit at kunne vælge, hvilken lov der skal anvendes på denne arbejdsaftale, herunder når kontraktvilkåret vedrørende dette valg er affattet af arbejdsgiveren, og arbejdstageren blot accepterer det.

Underskrifter